مطالعات محیطی هفت حصار شماره بیست و هشتم/ سال هفتم/ تابستان ۱۳۹۸
صفحات ۷۴-۶۱

سنجش ساختارهای اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی در رشد و توسعه گردشگری شهری (مطالعه موردی: شهر گلوگاه)

فهیمه خواجه نبی*، یوسف درویشی**، مریم کیایی***

تاریخ دریافت مقاله: ۹۸/۱/۲۲
تاریخ پذیرش مقاله: ۹۸/۳/۲۵

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-11]

[DOR: 20.1001.1.22225602.1398.7.28.7.9]

چکیده

تنوع ابعاد و پیچیدگی صنعت گردشگری، متناسب با مناطق جغرافیایی، زمینه‌های ویژه‌ای برای برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری ایجاد کرده است. در مناطق مستعد توسعه صنعت گردشگری، باید به دنبال عوامل محرک جریان گردشگری بود چراکه گردشگری یکی از پویاترین فعالیت‌های اقتصادی عصر حاضر است اگرچه توسعه گردشگری راه‌حل کلی برای رفع همه مسائل نیست، اما راهبردی مناسب، را برای توسعه پایدار و کاهش محرومیت مناطق و توسعه همه‌جانبه اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و محیطی و نهادی و... در یک شهر یا کشور، پیش روی برنامه ریزان قرار خواهد داد. بنابراین ضرورت پرداختن به مسئله گردشگری شهری، نیازهای پیش روی شهرنشینان را با تغییر در مؤلفه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی موردبررسی و در شرایط مطلوب قرار خواهد داد. این تحقیق از نوع کاربردی و ازنظر ماهیت توصیفی- تحلیلی است. جامعه آماری ما در این پژوهش خانوارهای شهرستان گلوگاه، مسئولین و گردشگران می‌باشند که برای بررسی تأثیرات عوامل مطرح‌شده در گردشگری از ابزار پرسشنامه استفاده که توسط جامعه آماری فوق پاسخ و داده‌ها با استفاده از آزمون‌های آماری نرم‌افزار SPSS و با و مدل HOLSAT به تجزیه تحلیل داده‌های پژوهش پرداخته‌ایم که نتایج آن حاکی از مسئله است که مطابق آزمون‌های آماری گرفته‌شده از مؤلفه‌های دو فرضیه هر دو فرضیه تأیید می‌شوند و این ساختارها توانسته‌اند موجبات توسعه گردشگری منطقه را فراهم آورند و نتایج حاصله از مدل HOLSAT نشان از مثبت بودن عملکرد موجود در مؤلفه‌های ساختار اقتصادی و متناقض بودن عملکرد برخی از مؤلفه‌های ساختار اجتماعی- فرهنگی است که نشان از نیازمندی در راستایی برنامه‌ریزی مجدد در این راستا است.

واژگان کلیدی

ساختارهای اجتماعی و فرهنگی، ساختارهای اقتصادی، گردشگری شهری، شهر گلوگاه، توسعه پایدار، HOLSAT.

* گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی،سمنان ، ایران. (نویسنده مسئول) f.khajenabi68@gmail.com
** استادیارگروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران.
*** کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه گلستان،گرگان، ایران

مقدمه

کارشناسان اقتصادی معتقدند که گردشگری تنها بخشی از مجموعه عظیم اقتصاد است که در حد بسیار زیادی بارگه‌های فرهنگی گره‌خورده است چون از یک‌سو تا حد مطلوبی موجبات آشنایی فرهنگ‌ها، تمدن‌ها، نژادها، سرزمین‌ها، اقوام و گویش‌های مختلف را با یکدیگر فراهم می‌سازد و از سوی دیگر نیز می‌تواند یکی از منابع کسب درآمد برای کشورهای مختلف باشد این‌که گفته می‌شود «اقتصاد توریسم بهترین محرک برای کشورهایی است که به دلیل تک‌محصولی بودن منابع درآمد، دارای اقتصاد خموده هستند» به سمتی می‌رود تا توسط بسیاری از کشورهای درحال‌توسعه به یکی از بزرگ‌ترین واقعیت‌های اقتصادی تبدیل شود (Akbari,2014:21). گردشگری شهری به‌عنوان یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های اقتصادی، می‌تواند فرصت‌های بزرگ اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را برای شهرها در راستای رسیدن به توسعه همه‌جانبه به وجود آورد. بنابراین با عنایت به اینکه در عصر حاضر توسعه پایدار شهری یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های عمده مدیریت اجرایی شهرها می‌باشند، لذا فراهم نمودن بسترهای آمایشی مطلوب در حوزه گردشگری شهری بسیار حائز اهمیت است. لذا در این زمینه توجه به ابعاد مادی، فیزیکی در شهر همچون طراحی شهری، حفاظت محیط‌زیست، تأسیسات رفاهی– پذیرایی و تبلیغات درست و همچنین ابعاد انسانی– فرهنگی همچون ارتقا فرهنگی و آموزش‌های مربوطه با توجه به اصول توسعه پایدار و هماهنگی آن با فناوری موجود ازجمله اقدامات برجسته‌ای است که می‌بایست در حوزه گردشگری شهری پایدار موردتوجه قرار گیرد (Shatrian,2014:41). تجربه ثابت کرده است که گردشگری همواره دربردارنده تأثیرات اقتصادی و اجتماعی و زیست‌محیطی است. بدین دلیل، سیاست توسعه پایدار گردشگری، امروزه رویکردی عمومی است که دولت‌ها به آن توجه کرده‌اند تا گردشگری یا توریسم ازلحاظ بوم‌شناختی در بلندمدت مقبول افتد و ازلحاظ مالی خودکفا و از دیدگاه‌های اجتماعی و اخلاقی نیز برای جوامع محلی مفید و نویدبخش باشد. بنابراین، گردشگری باید بخشی از محیط‌های طبیعی و فرهنگی و انسانی باشد تا تعادل بین آن‌ها را حفظ کند (Zarabi,2010:34). اتکا بر گردشگری به‌عنوان یک مولد اقتصادی به‌طور فزاینده‌ای خصوصاً در جوامع منزوی، دورافتاده و به‌اصطلاح جزیره‌ای که دچار رکود در صنایع سنتی شده‌اند، اهمیت یافته است ورود گردشگران به این نواحی بر بخش‌ها و خدمات مختلف تأثیرگذار است به‌گونه‌ای که ایجاد اشتغال را افزایش می‌دهد و موجب پویایی و جنبش جمعیت متفرق و پراکنده این نواحی می‌شود (Bellini, 2016,336). تأثیرات و کارکردهای مثبت گردشگری را در یک منطقه، می‌توان در بخش‌ها و زیرسیستم‌های مختلف ازجمله، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، محیطی و کالبدی، مشاهده و بررسی کرد. این عوامل در هماهنگی با مفهوم توسعه پایدار و گردشگری از اهمیت خاص برخوردارند و درواقع هزینه‌ها اثرات سوء ازیک‌طرف باید با فواید اقتصادی، محیطی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و... از طرف دیگر باید سبک و سنگین (اثرات مثبت یا منفی) شوند تا توسعه متوازن و پایدار در یک منطقه به دست آید (Shahabian,2011:124). ساختار گردشگری مجموعه‌ای از امکانات، تسهیلات و قوانین، عناصر خدماتی (اقامتی، پذیرایی، دفاتر خدمات مسافرتی، فروش و ...) حمل‌ونقل، شرکت‌ها و سازمان‌های گردشگری و ... می‌باشند که به همراه جاذبه‌ها به‌عنوان عوامل عرضه، سیستم گردشگری یک مکان را تشکیل و نیازهای گردشگران را در مقصد برآورده می‌سازند. البته ویژگی‌های ساختار گردشگری هر مکان به‌نوبه‌ی خود ازیک‌طرف متأثر از اهمیت، اعتبار، ماهیت، تنوع، نقش و کارکرد (مذهبی، فرهنگی، تفریحی، تجاری و ...) جاذبه‌های مکانی خود و از طرف دیگر متأثر از ویژگی‌های اجتماعی، فرهنگی (باورهای اعتقادی) و اقتصادی ساکنین محلی و گردشگران نیز است. همچنین کارکرد گردشگری یک شهر یا منطقه گردشگری، نسبت و سهمی است که در بخش عرضه (مقصد) در سیستم گردشگری در زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و ... دریافت می‌کند که باید هزینه- فایده آن برای دستیابی به توسعه‌ی پایدار مورد ارزیابی قرار گیرد (Varesi,2011:101). یک شهر سالم و توسعه‌یافته نیز با فراهم‌سازی ساختارهای موردنیاز می‌تواند زمینه جذب بهتر و بیشتر گردشگر و بهره‌مندی از مزایای اقتصادی آن را فراهم نماید(Hadiani,2010:24) شهر گلوگاه به دلیل وجود ویژگی‌های اقلیمی، جغرافیایی، توپوگرافی، پوشش مرتعی و جنگلی، منابع آب زیاد، مناطق سرسبز، حیات‌وحش و شکارگاه‌های متعدد، استان مازندران از جاذبه‌های قوی توریستی و گردشگری منطقه محسوب می‌شود در همین راستا توجه به ساختارهای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، محیطی و نهادی در رشد و توسعه گردشگری شهر گلوگاه امری ضروری است.

پایداری اغلب به‌عنوان یک اصطلاح است که در محیط‌زیست و رشد مالی هم در نظر گرفته می‌شود. به‌طور فزاینده، محققان با تمرکز بر تأثیرات اجتماعی به دنبال ایجاد فرصت در جامعه می‌باشند. این دیدگاه تلاش می‌کند برای ارائه دیدگاه‌ها و جهت تشویق در تحقیقات گردشگری شهری، با تأکید بر پایداری گام بردارد (wise, 2016: 30). شهر گلوگاه دارای جاذبه‌های فراوان گردشگری است که با برنامه‌ریزی‌ها و اقدامات اساسی می‌توان به آن دست‌یافت. از طرفی شهر گلوگاه با توجه به جاذبه‌های فراوان گردشگری و سرمایه‌گذاری‌های سال‌های اخیر در آن می‌تواند مسیر توسعه اقتصادی ، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و زیست‌محیطی خود را به همراه کل استان مازندران طی کند (Khaje Nabi,2016:65). توسعه گردشگری به‌عنوان مجموعه فعالیت‌های اقتصادی، تأثیر بسزایی در تقویت بنیان‌های اقتصادی

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-11]

[DOR: 20.1001.1.23225602.1398.7.28.7.9]

جوامع داشته و نقش آن به‌عنوان منبع جدیدی برای اشتغال، کسب درآمد، دریافت‌های مالیاتی بیشتر، جذب ارز و تقویت زیرساخت‌های اجتماعی مورد تأیید است (کاظمی،۱۳۹۰: ۱). توسعه صنعت گردشگری می‌تواند عاملی مهم در جهت رفع فقر، افزایش اشتغال‌زایی و افزایش درآمد برای مردم مناطق روستایی باشد (Salehei, 2016:302). گردشگری به‌عنوان یکی از بهترین گزینه برای توجه به فقر، اشتغال و طرح‌های اقتصادی متنوع در کشورهای درحال‌توسعه در نظر گرفته‌شده است (Hajloo,2012:111). گردشگری می‌تواند تغییرات فرهنگی و اجتماعی مهمی را در شهرهای میزبان ایجاد کند و از طریق توزیع درآمد، اشتغال‌زایی، کاهش فقر باعث توسعه و پیشرفت اجتماعی شده و رفاه و سلامت عمومی را ایجاد کند. مقصود از اثرات اجتماعی گردشگری، تغییراتی است که در زندگی افراد جامعه میزبان رخ می‌دهد و این تغییرات بیشتر به سبب ارتباط مستقیم ساکنین و گردشگران صورت می‌گیرد. همچنین مقصود از اثرات فرهنگی، ایجاد تغییرات در آداب‌ورسوم، هنر و معماری جوامع میزبان در اثر حضور گردشگران است که این نوع تغییرات بلندمدت‌تر بوده و درنتیجه می‌تواند سبب رشد و توسعه فعالیت‌های گردشگری شود (Heidari,2012:24).

در محدوده موردمطالعه یعنی استان مازندران، شهر گلوگاه به دلیل وجود ویژگی‌های اقلیمی، جغرافیایی، توپوگرافی، پوشش مرتعی و جنگلی، منابع آب زیاد، مناطق سرسبز، حیات‌وحش و شکارگاه‌های متعدد، استان مازندران از جاذبه‌های قوی توریستی و گردشگری منطقه محسوب می‌شود، شهر گلوگاه همان‌طور که از نامش پیداست منطقه‌ای حیاتی است و به‌عنوان مرز مازندران و گلستان شناخته می‌شود، به دلیل قابلیت‌های گردشگری همچون وجود تپه تاریخی گراودین، وجود جر یا خندق کلباد، بقایای جاده شاه‌عباسی، گورستان سفید چاه، خانه شهریاری، دریای آرام و جنگل‌های سرسبز و بکر که در مسیر جاده دامغان- مشهد قرار دارد از جاذبه‌های گردشگری استان به شمار می‌آید ولی باوجود توان‌های بالقوه زیاد دارای توسعه‌ای ناهمگون است این توسعه در صورتی میسر خواهد بود که تأثیرات زیست‌محیطی، اقتصادی، اجتماعی ....فرهنگی گردشگری موردبررسی دقیق قرار گیرد و مکان‌یابی مناسب برای تأسیسات و تجهیزات زیربنایی در نزدیکی جاذبه‌های گردشگری و تلاش برای طولانی کردن مدت اقامت گردشگران از اهمیت زیادی برخوردار است و استفاده درست و شناسایی این جاذبه‌ها به گردشگران داخلی و خارجی در ایجاد اشتغال و بالا بردن سطح زندگی مردم مؤثر است با شناسایی دقیق توان‌ها و تنگناهای شهر و با بهره‌گیری عاقلانه از منابع همراه با تکنولوژی و سازمان‌دهی مناسب می‌توان به توسعه پایدار شهری و روستایی دست‌یافت. توسعه‌ای که در آن اهداف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در پیوند باهم قرار گیرند. در سال‌های اخیر، شهرستان گلوگاه به‌عنوان یک مقصد گردشگری مطرح بوده است که تحت تأثیر پیامدهای اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی حاصل از توسعه گردشگری قرارگرفته است که تأثیر عمده‌ای بر پایداری شهری شهر گلوگاه داشته است این شهر باوجود قابلیت‌ها و جاذبه‌های گردشگری فراوان، همچنان برای گردشگران داخلی ناآشنا و تااندازه‌ای با آن بیگانه‌اند. بدین منظور و با در نظر گرفتن اهمیت موضوع تحقیق، این پژوهش به دنبال تحلیل ساختارهای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، در رشد و توسعه گردشگری شهری در شهر گلوگاه است، تا بتوان با یافته‌های خود مسئولان مرتبط با این امر را جهت برنامه‌ریزی بهتر یاری رساند.

مبانی نظری

تعریف مفهومی ساختار اجتماعی- فرهنگی

رعایت حقوق انسانی و حقوق کار، رضایتمندی جامعه محلی، افزایش امکانات و خدمات در مقاصد گردشگری، تأمین امنیت اجتماعی، ارتقا کیفیت زندگی و نیز ظرفیت‌سازی نهادی و... به همراه زیرمجموعه‌های خود، زمینه‌های اصلی پایداری اجتماعی را تشکیل می‌دهند(Mahdavi,2010:40).

تعریف عملیاتی ساختار اجتماعی- فرهنگی

منظور از ساختار اجتماعی– فرهنگی، نمره‌ای است که آزمودنی‌ها در پرسشنامه‌های محقق ساخته ۷ سؤالی گردشگر، ۱۷ سؤالی میزبان و ۳ سؤالی مسئولان کسب خواهند کرد (Mahdavi,2010:41).

تعریف مفهومی ساختار اقتصادی

توزیع عادلانه منافع ناشی از گردشگری، افزایش رفاه و ثبات اقتصادی محلی، گسترش نظارت و کنترل محلی بر منابع و ... تعریف می‌شود(Mahdavi,2010:41).

تعریف عملیاتی ساختار اقتصادی

منظور از ساختار اقتصادی، نمره‌ای است که آزمودنی‌ها در پرسشنامه‌های محقق ساخته ۶ سؤالی گردشگر، ۱۶ سؤالی میزبان و ۴ سؤالی مسئولان کسب خواهند کرد (Mahdavi,2010:41).

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-11]
[DOR: 20.1001.1.22225602.1398.7.28.7.9]

گردشگری شهری

جابجایی و سفر اشخاص به محیط‌های شهری جز محیط اقامت متعارف آن‌ها به‌منظور جمع‌آوری اطلاعات، کسب تجربه و تأمین مجموعه خواسته‌هایی است که سفر به انگیزه آن‌ها انجام می‌پذیرد. این دامنه می‌تواند به بازدید گردشگر را از یک سایت تاریخی مانند: (مسجد کبود تبریز)، شرکت دریک نمایشگاه تجاری (مرکز دائمی نمایشگاه‌های بین‌المللی– تهران) یا بهره‌جویی و لذت بردن از تفریح در اماکن محیط شهری (تفریح در پارک حاشیه رودخانه – اصفهان) باشد. سیمای شهرها در عصر جدید به‌سرعت درحال‌توسعه تحول است، ساختمان‌های دیدنی، تفریحات مدرن، بازسازی مجموعه‌های کهن و بافت‌های قدیمی شهری و سرانجام بهبود شرایط اقامت و بخصوص شهرهای بزرگ و مرکزی خود به‌عنوان یک جاذبه گردشگری برای مردمان بیش‌ازپیش مطرح شوند. سرآمد انواع گردشگری‌ها و پرمشتری‌ترین آن‌ها گردشگری شهری است؛ به‌طوری‌که با توجه به جایگاه ویژه شهر، دربسیاری از کشورهای موفق در این صنعت، شهر پایه و اساس توسعه گردشگری است. ایجاد و توسعه فضاهای شهری مناسب، بازسازی فضاهای ظاهراً متروک و مرده به‌قصد زنده کردن جنبه‌های کهن جامعه ازجمله آثار توسعه گردشگری شهری است. بدین منظور بسیاری از شهرها درصددند تا از ویژگی‌ها و امکانات خاص شهر خود سود برده و از مزایای جلب توریست شهری بهره گیرند (Taghavi,2011:34).

ابعاد توسعه پایدار

بعد اکولوژیکی: پایداری اکولوژیکی که با حفاظت و تقویت پایه منابع طبیعی و بیولوژیکی و اکوسیستم مرتبط است. به معنی حفظ منابع پایه و مرتبط در سطحی است که اختیارات آینده را سلب نکند، و یا حفظ و ارتقاء ظرفیت، کیفیت و انعطاف اکوسیستم است که از طریق کاهش مصرف منابع و انرژی کاهش حجم ضایعات، آلودگی‌ها و بازیافت آن‌ها و یافتن فناوری‌های مناسب تقویت می‌شود (Kazemi,2011:14).

بعد اقتصادی: به این معنی است که توسعه باید ازنظر اقتصادی بازدهی لازم را داشته باشد، به‌طوری‌که نظارت و کنترل لازم بر منابع برای نسل‌های آتی فراهم شود پایداری اقتصادی برخورد متقابل عوامل عرضه و تقاضا را منعکس می‌کند. توسعه اقتصادی باید به شیوه‌ای از منابع استفاده کند که دائماً به محیط‌زیست آسیب نرساند. نباید در ظرفیت بازسازی و بازتولید منابع اختلال ایجاد کند. این مهم ناظر بر این است که پایداری اقتصادی در صورتی تحقق خواهد یافت که منابع غیرقابل احیاء را باصرفه جویی و بازتولید مصرف کنیم (Farahani,2013:104).

بعد اجتماعی: این بعد از پایداری به رابطه انسان و انسان، تعالی رفاه فردی، بهبود دسترسی به‌سلامت و بهداشت، خدمات آموزشی، توسعه فرهنگ‌های مختلف و برابری و رفع فقر مربوط می‌شود (Azizi,2014:799). پایداری اجتماعی به جامعه‌ای اشاره دارد که به‌طور مداوم در فرآیند ایجاد محیط اجتماعی و فیزیکی و افزایش منابع توجه دارد، به‌گونه‌ای که افراد را قادر می‌سازد به‌طور متقابل، یکدیگر را در انجام تمام کارکردهای زندگی و رسیدن به پتانسیل‌های کامل خود، حمایت کنند بر این مبنا می‌توان مفهوم پایداری اجتماعی را به شرح زیر تعریف کرد:

- تأمین نیازهای اساسی انسان شامل غذا، سرپناه، تحصیلات، درآمد، شرایط زندگی و کار سالم و ایمن
- برابری ازجمله درزمینه ی توزیع عادلانه منافع توسعه
- افزایش و تقویت، یا حداقل نگهداری و حفظ رفاه فیزیکی، ذهنی، معنوی و اجتماعی
- تحصیل و فرصت‌ها برای توسعه پتانسیل انسانی برای کل جامعه

فرضیه‌های پژوهش

فرضیه ۱: ساختارهای اجتماعی– فرهنگی در توسعه گردشگری شهری گلوگاه تأثیر دارد.

فرضیه ۲: ساختار اقتصادی در توسعه گردشگری شهری گلوگاه تأثیر دارد.

گردشگری در معنی فعالیتی تفریحی– اجتماعی در نیمه دوم قرن ۱۸ میلادی در اروپا و به‌ویژه انگلستان ظاهر شد و با گسترش شهرنشینی، ارتقاء وسایل حمل‌ونقل و به‌ویژه گسترش خطوط راه‌آهن، بهبود اوضاع زندگی، اوقات فراغت بیشتر و ..... توسعه یافت. بااین‌حال، امروزه مفهوم گردشگری متفاوت شده است به‌طوری‌که تعداد گردشگران افزایش چشمگیری یافته و گردشگری در عوض رفتن به نواحی دارای زیبایی نمایشی به‌تمامی حومه‌ها گسترش‌یافته است (Soltani,2009:24). اما این امر به رشد سریع و مداوم و گسترش گردشگری بین‌المللی منجر شده، به‌ویژه از ۱۹۵۰ به‌عنوان مهم‌ترین عامل مؤثر در تحریک و ظهور گردشگری پایدار به‌عنوان یک رویکرد نوین برای توسعه صنعت گردشگری تلقی گردید (Heydari Vakil,2016:132). به‌طوری‌که، از این منظر هزینه‌های زیست‌محیطی، اجتماعی و اقتصادی گردشگری به‌طور فزاینده‌ای مهم‌تر از مزایای رشد و نمو آن دیده می‌شد. به‌عبارت‌دیگر، توسعه صنعت گردشگری به‌خصوص گردشگری انبوه

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-11]

[DOR: 20.1001.1.23225602.1398.7.28.7.9]

به‌طور فزاینده‌ای ناپایدار در نظر گرفته شد، این تغییر جهت، مبدأ ای برای ظهور و گسترش مفهوم توسعه پایدار گردشگری به‌عنوان الگوی غالب توسعه گردشگری در محافل علمی و سیاست‌های اجرایی از اوایل دهه ۱۹۹۰ به بعد شد (Mahdavi,2010:41).

در نهایت باهدف بررسی ساختار گردشگری گلوگاه، باید به شناسایی نقاط قوت و فرصت‌ها پرداخت و با بهره‌مندی از قوت‌ها و فرصت‌ها، به توسعه گردشگری گلوگاه اقدام کرد و به یک پاسخ منطقی برای این سؤال که آیا ساختارهای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، محیطی و نهادی شهر گلوگاه می‌تواند منجر به توسعه گردشگری شهری پایدار شود؟ و از چه روشی می‌توان این صنعت سودآور را در شهر توسعه داد؟ برای رسیدن به پاسخ سؤالات فوق شناخت امکانات، کاستی‌ها، انتظارات گردشگران و برنامه‌ریزی متناسب با شرایط اجتماعی، طبیعی و فرهنگی شهر گلوگاه ضرورت دارد. با توجه به جایگاه والای جغرافیایی، ارتباطی، فرهنگی و تاریخی این سرزمین لازم است با استفاده از تمامی امکانات و قابلیت‌ها در جهت رفع محرومیت، ایجاد اشتغال و کسب درآمد از راه‌های مختلف اقدام شود، بر همین اساس توسعه گردشگری به‌عنوان مجموعه فعالیت‌های اقتصادی، تأثیر به سزایی در تقویت بنیان‌های اقتصادی جوامع دارد در مطالعات متعدد مورد تائید قرارگرفته است (Kazemi,2011:13). و علت انجام و ضرورت این پژوهش فراهم نمودن بسترهای آمایشی مطلوب در حوزه گردشگری شهری بسیار حائز است. به همین منظور توجه به ابعاد مادی، فیزیکی در شهر همچون طراحی شهری، حفاظت محیط‌زیست، تأسیسات رفاهی– پذیرایی و تبلیغات درست و همچنین ابعاد انسانی– فرهنگی همچون ارتقاء فرهنگی و آموزش‌های مربوطه با توجه به اصول توسعه پایدار و هماهنگی آن با فناوری موجود ازجمله اقدامات برجسته‌ای است که می‌بایست در حوزه گردشگری شهری پایدار موردتوجه قرار گیرد.

جدول۱- مطالعات انجام‌شده مرتبط با موضوع تحقیق در داخل کشور

نام پژوهشگر	سال	عنوان پژوهش	نتایج کلیدی
ابراهیم‌زاده و همکاران	۱۳۹۴	برنامه‌ریزی استراتژیک توسعه گردشگری با تأکید بر توسعه پایدار در ناحیه خرم‌آباد	در برنامه‌ریزی توسعه پایدار گردشگری ناحیه خرم‌آباد در اولویت اول استراتژی محافظه‌کارانه و در اولویت دوم برنامه‌ریزی استراتژی تهاجمی قرار می‌گیرند.
شاطریان	۱۳۹۴	نقش گردشگری شهری در توسعه پایدار شهری	فراهم نمودن بستر مناسب به لحاظ زیرساخت‌ها، تجهیزات و تسهیلات جهت استفاده مؤثر از جاذبه‌های گردشگری شهری نقش مهمی را در توسعه پایدار شهری ایفا می‌نماید و ایجاد مدیریت یکپارچه گردشگری در قالبی سازمان‌یافته، مشارکتی و مردمی از راهبردهای مؤثر در این زمینه است.
اکبری و همکاران	۱۳۹۳	برنامه‌ریزی راهبردی توسعه گردشگری با استفاده از فن **SOAR** شهر شوشتر	گردشگری در این شهر با توجه به ظرفیت و پتانسیل‌های فراوان توسعه زیادی نداشته است که از اصلی‌ترین علل عدم توسعه زیرساخت‌های گردشگری، ازجمله هتل و مدیریت منسجم شهری برای آمادگی این شهر باهدف پذیرایی از گردشگران داخلی و خارجی است.

جدول۲- مطالعات انجام‌شده مرتبط با موضوع تحقیق در خارج از کشور

نام پژوهشگر	سال	عنوان پژوهش	نتایج کلیدی
ang, Shuangzi	۲۰۱۵	توسعه گردشگری میراث فرهنگی پایدار در چین	اصالت فرهنگی و شبکه جامعه محلی به‌عنوان هسته اصلی حفاظت از میراث فرهنگی باید به‌شدت توسط بخش‌های مختلف در جامعه ارزش داده شود ازآنجایی‌که آن‌ها پایه و جوهر برای اطمینان از توسعه بلندمدت میراث فرهنگی به‌سوی گردشگری پایدار هستند.
Kwan, Cho-yam, Joe	۲۰۱۵	بررسی حمل‌ونقل، حالت آهسته برای گردشگری شهری در هنگ‌کنگ	تحقیقات میان‌رشته‌ای برای بررسی مشکل، یک رویکرد چند رشته‌ای را ایجاد می‌کند درحالی‌که راه‌حل و توصیه‌ها یک دیدگاه مدیریت و برنامه‌ریزی شهری را ایجاد می‌کند.
Uysal, Ülke Evrim	۲۰۱۵	گردشگری شهری در استانبول	بازسازی شهری، رویدادهای بزرگ و بازاریابی و نام تجاری شهر. این مقاله سعی دارد که تأثیرات گردشگری قومی شهری بر گروه اوام که موضوع گردشگری هستند با به‌کارگیری یک چهارچوب جدید مستندسازی کنند.

روش پژوهش

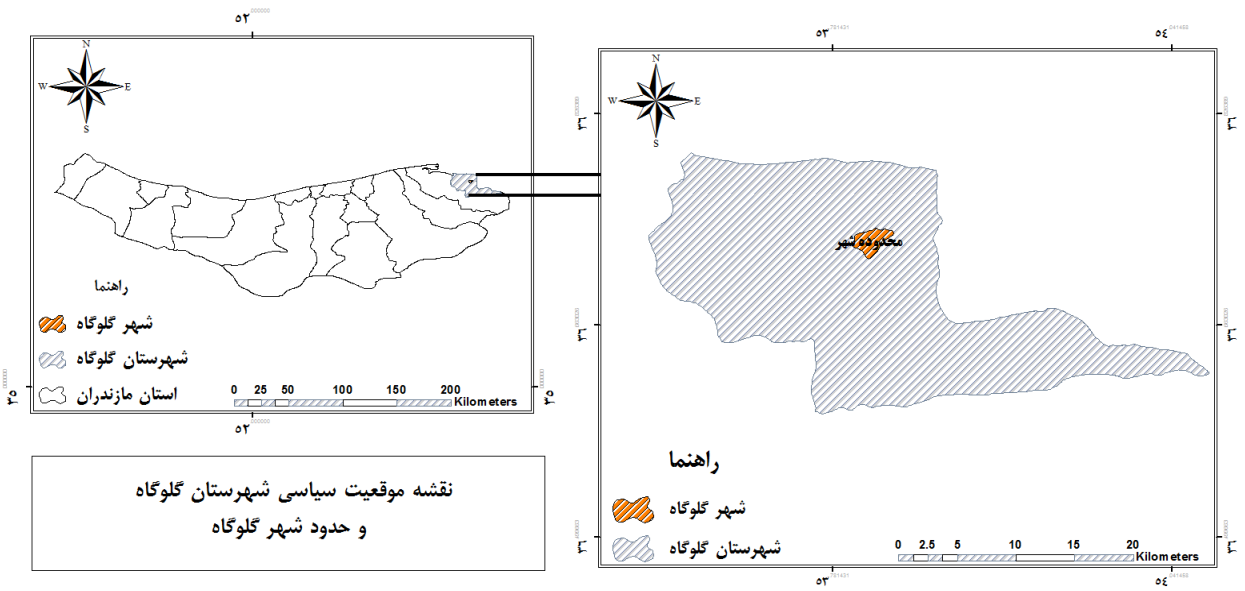
تحقیق حاضر به لحاظ ماهیت کاربردی و به روش توصیفی - تحلیلی است. روش گردآوری داده‌ها در این تحقیق شامل روش کتابخانه‌ای و روش پیمایش مقطعی است که با استفاده از منابع دیجیتال و کتاب‌های موجود اقدام به جمع‌آوری اطلاعات موردنیاز گردیده و برای بررسی فرضیه‌ها، اقدام به جمع‌آوری اطلاعات موردنیاز از طریق پرسشنامه محقق ساخته صورت گرفته است. درمجموع تعداد ۵۰۱ پرسشنامه (با

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-11]
[DOR: 20.1001.1.22225602.1398.7.28.7.9]

استفاده از فرمول کوکران در بین گردشگران، جامعه محلی و مسئولین) تکمیل و برای انجام تجزیه‌وتحلیل‌های آماری وارد نـرم‌افـزار SPSS گردید. میزان آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه برابر با ۰/۸۹ بوده است. با توجه به فرضیه اول که بـه مبحـث سـاختار اقتصـادی اثرگـذار در توسعه گردشگری اختصاص‌یافته، ابتدا از طریق آزمون‌های سنجش توزیع نرمال کلموگروف و آزمون تی تک نمونه‌ای به سـنجش اثرگـذاری این ساختار بر توسعه گردشگری شهری پرداخته و در راستای سنجش میزان اثرگذاری ساختار اقتصادی بر روی توسـعه گردشـگری از آزمـون اسپیرمن استفاده می‌نماییم و درنهایت در راستای مشخص نمودن میزان و نحوه اثرگذاری ساختار اقتصادی بر روی توسعه گردشگری شـهری شهرستان گلوگاه از طریق رگرسیون خطی پرداخته شد که تصویر واضحی از نتیجـه فرضـیه پـژوهش را ارائـه دهـد. در راسـتای فرضـیه دوم پژوهش که به ساختار اجتماعی – فرهنگی پرداخته‌شده با توجه به این مسئله، برای بررسی این فرضیه ابتدا از طریـق آزمـون کـای‌اسـکوئر و فردیمن پرداخته‌ایم و سپس به سنجش میزان اثرگذاری این ساختار بر روی توسعه گردشگری از آزمون اسپیرمن استفاده نموده‌ایم و درنهایـت در راستای مشخص نمودن میزان و نحوه اثرگذاری ساختار اجتماعی و فرهنگی بر روی توسعه گردشگری شهری شهرستان گلوگـاه از طریـق رگرسیون خطی پرداخته شد که تصویر واضحی از نتیجه فرضیه پژوهش را ارائه دهد و در انتهای هر دو فرضیه برای سنجش میـزان رضـایت جامعه موردبررسی از اثرگذاری این ساختارها بر روی توسعه گردشگری متناسب با انتظارات و عملکرد بازارچه از طریق مدل HOLSAT به سنجش موضوع پرداخته می‌شود. مدل HOLSAT یک مدل نسبتاً جدید است که تلاش می‌کند به پیچیدگی اندازه‌گیری رضـایت سـاکنان در یک پدیده بپردازد، ارائه‌دهندگان این رویکرد سعی کرده‌اند بر محدودیت‌های مدل‌های دیگر مانند سروکوال و سروپرف و غیره زمانی که به اندازه‌گیری رضایت از یک پدیده اعم از انسانی و طبیعی می‌پردازند، غلبه کنند.

محدوده موردمطالعه

شهرستان گلوگاه بین مدارهای ۳۶ درجه و ۳۶ دقیقه تا ۳۶ درجه و۵۵ دقیقه عرض شمالی و۵۳ درجه و۳۷ دقیقه تا۵۴ درجه و ۱۰دقیقه عرض شرقی از نصف‌النهار گرینویچ واقع‌شده است، شهر گلوگاه به وسعت تقریبی۴۰۰ هکتار در مختصات جغرافیای ۳۱ ۴۸ ۵۳ طول شهری و۳۷ ۴۳ ۳۶ عرض شمالی قرارگرفته است شهرستان گلوگاه در شرق استان مازندران واقع‌شده و شهر گلوگاه مرکز این شهرستان است. شهر گلوگـاه از شمال به خلیج گرگان، از جنوب به جنگل و رشته‌کوه البرز از غرب به شهرستان بهشهر و از شرق بـه جـر کلبـاد محـدود مـی‌شـود. جمعیـت شهرستان گلوگاه در سال ۱۳۹۰، برابر با ۳۸۸۴۷ نفر بوده است. در تقسیمات کشوری این شهرستان دارای دو بخش به نام‌های بخش مرکزی (گلوگاه) با دو دهستان توسکا چشمه و دهستان آزادگان و یک شهر به نام گلوگاه و بخش کلباد با دو دهستان کلباد شـرقی و دهسـتان کلبـاد غربی است. ارتفاع مرکز شهر حدود ۴۰ متر از سطح دریای آزاد و ۶۷ متر از سطح دریای خـزر اسـت در ذیـل موقعیـت محـدوده موردمطالعـه نمایش داده‌شده است. شکل شماره(۱).

نقشه موقعیت سیاسی شهرستان گلوگاه
و حدود شهر گلوگاه

تصویر ۱- محدوده موردمطالعه (Source:Authors, 2017)

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-11]
[DOR: 20.1001.1.23225602.1398.7.28.7.9]

یافته‌ها و بحث

ویژگی‌های فردی- اجتماعی افراد موردسنجش

این بخش اختصاص به جمع‌آوری ویژگی‌های فردی و اجتماعی افرادی که مورد ارزیابی قرارگرفته‌اند اختصاص‌یافته است. کـه در جـدول زیـر ویژگی‌ها افراد موردمطالعه را بازگو می‌نماید.

جدول۳- ویژگی‌های فردی- اجتماعی گردشگران

جنسیت		سن		وضعیت تأهل		سطح تحصیلات		درآمد ماهیانه	
مرد	٪۵۸.۶	۱۵-۲۵	٪۵۵.۴	مجرد	٪۶۲	فوق‌لیسانس	٪۱۸	۵۰۰ تا ۸۰۰	٪۳۹
		۲۶-۳۵	٪۲۳.۶			لیسانس	٪۴۰	۸۰۰ تا ۱	٪۱۹.۸
		۳۶-۵۵	٪۱۲.۵			فوق‌دیپلم	٪۱۵	۱تا ۱/۵	٪۱۳.۹
زن	٪۴۱.۴	۵۶-۷۰	٪۸.۵	متأهل	٪۳۸	دیپلم	٪۲۴	بیشتر	٪۲۷.۳
						راهنمایی	٪۳		
اشتغال	متخصص	کارمند دولت		صاحب شغل آزاد		کارگر		سایر موارد	
	٪۹.۳	٪۲۱.۶		٪۱۹.۱		٪۶		٪۴۴	

یافته‌های استنباطی

فرضیه اول پژوهش

H1: ساختار اقتصادی در رشد و توسعه گردشگری شهری تأثیر دارد.

H0: ساختار اقتصادی در رشد و توسعه گردشگری شهری تأثیر ندارد.

جدول ۴- ارزیابی توزیع نرمال داده‌ها ساختار اقتصادی از طریق آزمون کلوموگروف از سه دیدگاه مختلف و سنجش اثرگذاری بر روی توسعه گردشگری

گویه	حجم نمونه	آماره آزمون	سطح معناداری	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
ساختار اقتصادی (جامعه گردشگران)	۱۰۰	۰/۲۳۱	۰/۰۰۰*	۱۳/۷۴۶	۹۹	۰/۰۰۱
ساختار اقتصادی (جامعه خانوار)	۳۷۱	۰/۲۸۵	۰/۰۰۰*	۱۶/۷۴۹	۳۷۰	۰/۰۰۰
ساختار اقتصادی (جامعه مسئولان)	۳۰	۰/۲۴۹	۰/۰۰۰*	۱۷/۲۳۱	۲۹	۰/۰۰۰

سطح معناداری تا۹۹٪ (*) سطح معناداری تا ۹۵٪ (**) عدم معناداری (**NS**)

با توجه به آزمون بالا جهت بررسی توزیع نرمال داده‌ها گرفته‌شده است با توجه به سطح معناداری اختصاص‌یافته به هریک از زیر مؤلفه‌هـای بخش ساختار اقتصادی تأثیرگذار بر روی رشد و توسعه گردشگری شهرستان گلوگاه با در نظر گرفتن مقدار آماره آزمون اختصاص‌یافته بـه هـر زیرمولفه می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که با توجه به مقدار معناداری مقدار ۰/۰۰۰ نشان از رد فرض صفر دارد. یعنی دلیلی بـرای تأییـد ایـن فرضیه که "نمونه موردنظر از توزیع نرمال برخوردار است"، وجود ندارد. به عبارتی توزیع این نمونه، نرمال نیست. و بـین داده‌هـا در بـین ایـن آزمون توزیع متفاوت وجود دارد به عبارت کلی: نظرات افراد در پاسخ‌گویی به بخش‌های مرتبط به این جدول متفاوت بـوده اسـت. در بررسـی نتایج آزمون T می‌توانیم بگوییم شاخص Sig (سطح معناداری) کوچک‌تر از ۰.۰۵ است بنابراین فرض H0 ما رد می‌شـود و فـرض محقـق یعنی H1 با سطح اطمینان ۹۹ درصد پذیرفته می‌شود، یعنی میانگین شاخص ساختار اقتصادی در هر سه گروه گردشگران، خانوار و مسئولان، با عدد ۳ تفاوت دارد، حال باید به سراغ این موضوع برویم که آیا میانگین متغیر فوق بیشتر از عدد ۳ است یا خیر؟ وقتی به ستون میـانگین در جدول نگاه می‌کنیم، میانگین ساختار اقتصادی در جامعه گردشگران (۳.۸۷) و میانگین ساختار اقتصـادی در جامعـه خـانوار (۳.۳۶) و میـانگین ساختار اقتصادی در جامعه مسئولان (۳.۴۵)، بیشتر از عدد ۳ است. بنابراین از توافق نسبی در جامعه برخوردار هستند (یعنی اکثریت مـوافقم یـا خیلی موافقم زده‌اند). بنابراین ازنظر پاسخگویان توسعه اقتصادی در توسعه گردشگری شهری تأثیر دارد.

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-11]
[DOR: 20.1001.1.22225602.1398.7.28.7.9]

جدول ۵- آزمون آماری اسپیرمن جهت سنجش میزان اثرگذاری ساختار اقتصادی بر روی رشد و توسعه گردشگری شهرستان گلوگاه

ردیف	متغیر مستقل	متغیر وابسته	آماره اسپیرمن	سطح معناداری
۱	رشد و توسعه شهرستان	ساختار اقتصادی (جامعه گردشگران)	۰/۰۹۸	۰/۰۰۰*
۲		ساختار اقتصادی (جامعه خانوار)	۰/۳۰۶	۰/۰۰۰*
۳		ساختار اقتصادی (جامعه مسئولان)	۰/۰۸۹	۰/۰۰۰*

سطح معناداری تا۹۹٪ (*) سطح معناداری تا ۹۵٪ (**) عدم معناداری (**NS**)

با توجه به جدول بالا که از طریق آزمون سنجش ارتباط اسپیرمن به سنجش اثرگذاری ساختار اقتصادی بر روی توسعه گردشگری شهرستان گلوگاه از سه دیدگاه متفاوت پرداخته‌شده است با در نظر گرفتن خروجی‌های حاصله از دو آزمون پیش‌فرض و خروجی‌های حاصله از این آزمون در سطح معناداری می‌توان این‌گونه بیان نمود که از منظر هر سه گروه ساختار اقتصادی این شهرستان توانسته در رشد و توسعه گردشگری این شهرستان موفق عمل نمایید به‌گونه‌ای که این میزان موفقیت را می‌توان در سطح معناداری ۹۹ درصدی حاصله از دیدگاه هر سه گروه مشاهده نمود البته لازم به ذکر است شاید از منظر تمامی آن‌ها سطح معناداری ۹۹ درصدی حاصل‌شده و هر سه گروه بر اثرگذاری این ساختار بر روی گردشگری شهرستان اذعان دارند در ادامه برای پاسخ به این مسئله از مدل آماری رگرسیون خطی استفاده می‌نماییم که نتایج آن را می‌توان در جدول و نمودار ذیل مشاهده نمود.

جدول۶- مدل خلاصه‌شده و پارامترهای برآورد شده جهت ترسیم ارتباط ساختار اقتصادی شهرستان گلوگاه با رشد و توسعه گردشگری این شهرستان

معادله	متغیر وابسته	متغیر مستقل	مدل خلاصه‌شده				برآورد پارامترها	
			رگرسیون مربع	ضریب آنوا	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	سطح معناداری	ثابت	متغیر
رگرسیون خطی	رشد و توسعه گردشگر	ساختار اقتصادی (جامعه گردشگران)	۰/۲۲۷	۲۴/۸۹۱	۱	۱۰۰	۰/۰۰۰*	۰/۸۰۳	۰/۶۶۱
		ساختار اقتصادی (جامعه خانوار)	۰/۲۱۷	۲۳/۵۱۹	۱	۳۷۱	۰/۰۰۰*	۱/۴۳۰	۰/۵۲۹
		ساختار اقتصادی (جامعه مسئولان)	۰/۰۸۵	۷/۸۴۹	۱	۳۰	۰/۰۰۶*	۲/۳۰۵	۰/۲۹۹

با توجه به جدول بالا که از طریق مدل رگرسیون خطی به سنجش نحوه ارتباط ساختار اقتصادی با رشد و توسعه گردشگری شهرستان گلوگاه را از سه دیدگاه مختلف می‌سنجد با توجه به ارقام خروجی حاصله از این مدل می‌توان این‌گونه استدلال نمود که این ارتباط به‌صورت مستقیم بوده و ساختار اقتصادی به‌صورت مستقیم بر رشد و توسعه گردشگری از منظر هر سه گروه تأثیرگذار بوده است که این امر را در برآورد پارامترهای نهایی هم می‌توان مشاهده نمود.

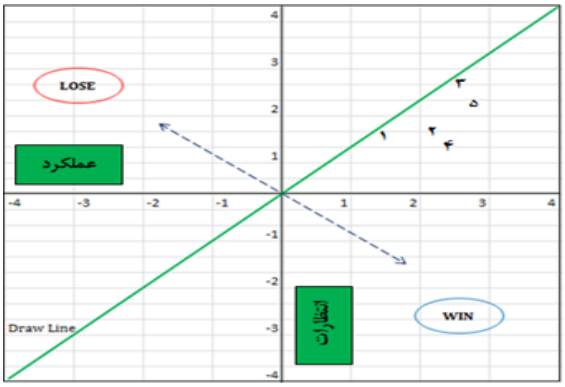
جدول ۷- انتظارات، عملکرد و سطح رضایت از مؤلفه‌های اقتصادی

ردیف	مؤلفه‌های بعد اقتصادی	سطح رضایت	عملکرد	انتظارات
		عملکرد- انتظارات	میانگین	میانگین
۱	منافع اقتصادی برای کسب‌وکار محلی	۰/۱۲	۱/۶۱	۱/۴۹
۲	افزایش درآمد	۰/۶۲	۲/۲۱	۱/۵۹
۳	افزایش فرصت‌های شغلی برای زنان	۰/۲۴	۲/۵۷	۲/۳۳
۴	به دست آوردن تجربه	۱/۲۳	۲/۴۳	۱/۲
۵	افزایش قیمت زمین	۰/۸۶	۲/۵۶	۱/۷۰

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-11]
[DOR: 20.1001.1.23225602.1398.7.28.7.9]

درنهایت به‌منظور محاسبه سطوح برآورده شدن انتظارات گردشگران، مردم محلی و مسئولین از توسعه گردشگری در مؤلفه بعد اقتصادی از زیر مؤلفه‌های نظیر (منافع اقتصادی برای کسب‌وکار محلی، افزایش درآمد، افزایش فرصت‌های شغلی برای زنان، به دست آوردن تجربه و افزایش قیمت زمین و کالاها)، ابتدا میانگین هر یک از مؤلفه‌ها در دو قسمت «انتظارات و عملکرد» محاسبه‌شده و سپس در مدل HOLSAT قرار گرفت. مقایسه میانگین انتظارات و عملکرد مشاهده‌شده برای مؤلفه اقتصادی نشان می‌دهد که تفاوت میانگین‌ها برای آیتم‌های "تمامی آن‌ها" مثبت است به این دلیل که آن‌ها انتظار بالایی را از این شهر در رابطه با این آیتم‌ها نداشته‌اند و از طرفی عملکرد این شهر در برآورده کردن این انتظارات نیز بالا بوده است. به‌گونه‌ای از منظر آن‌ها پیش رفته که می‌تواند شهر به‌زودی در این بعد پیشرفت چشم‌گیری در توسعه گردشگری داشته باشد.

به‌منظور روشن شدن وضعیت انتظارات گردشگران و مردم محلی از مؤلفه‌های بعد اقتصادی موردبررسی قرارگرفته، از ماتریس مدل HOLSAT یعنی ماتریس انتظارات بر عملکرد استفاده‌شده است. پنج آیتم بعد اقتصادی در قسمت سناریو (Win) قرارگرفته‌اند، نتایج نشان می‌دهد. که ویژگی‌های اقتصادی شهر در بخش گردشگری توانسته‌اند انتظارات مردم محلی و گردشگران را برآورده و رضایت آن‌ها را جلب نماید.

تصویر۲- انتظارات/عملکرد در بعد اقتصادی

ب) فرضیه دوم پژوهش

H1: ساختار اجتماعی- فرهنگی در رشد و توسعه گردشگری شهری تأثیر دارد.

H0: ساختار اجتماعی- فرهنگی در رشد و توسعه گردشگری شهری تأثیر ندارد.

جدول۸- آزمون نا پارامتریک کای اسکوئر و فریدمن جهت سنجش عوامل اجتماعی- فرهنگی مؤثر بر روی رشد و توسعه گردشگری

ردیف	مؤلفه‌ها	کای‌اسکوئر			فریدمن	
		ضریب کای اسکوئر	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین رتبه‌ای	سطح معناداری
۱	ساختار اجتماعی- فرهنگی (جامعه گردشگران)	۲۵/۴۰	۴	۰/۰۰۰*	۷/۲۹	۰/۰۰۳*
۲	ساختار اجتماعی- فرهنگی (جامعه خانوار)	۲۶/۶۰	۴	۰/۰۰۰*	۶/۱۲	
۳	ساختار اجتماعی- فرهنگی (جامعه مسئولان)	۲۰/۲۰	۴	۰/۰۰۶*	۶/۵۴	

سطح معناداری تا۹۹٪ (*) سطح معناداری تا ۹۵٪ (**) عدم معناداری (NS)

بر اساس جدول بالا که به سنجش عوامل اجتماعی و فرهنگی موجود در شهرستان که می‌تواند موجبات رشد و توسعه گردشگری این شهرستان را فراهم آورد می‌توان با توجه به خروجی‌های حاصله از سه گروه متفاوت که در این پژوهش مبنا رسیدن به هدف پژوهش می‌باشند این‌گونه بیان نمود که از منظر این سه گروه عوامل موجود در شهرستان بسیار توانمند و کارآمد در راستایی رشد و توسعه گردشگری می‌باشند به‌گونه‌ای که این ساختار بسیار مهم از دیدگاه تمامی گروه‌ها سطح معناداری ۹۹ درصدی به‌دست‌آمده است که خود این مقوله بیان‌گر توانمندی شهرستان از پتانسیل‌های اجتماعی و فرهنگی در راستایی جذب گردشگر و توسعه این صنعت در شهرستان است.

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-11]
[DOR: 20.1001.1.22225602.1398.7.28.7.9]

در ادامه آزمون پیش‌فرض به سنجش عوامل اجتماعی و فرهنگی موجود در شهرستان که در امر رشد و توسعه گردشگری این شهرستان دخیل می‌باشند از طریق آزمون فریدمن پرداخته‌شده که نتایج این آزمون برای تکمیل فرآیند سنجش فرضیه این مقوله را نشان می‌دهد که از دیدگاه سه گروه به‌طورکلی این عوامل کارآمد قلمداد گردیده و تمامی این سه به‌طور کل به سطح معناداری ۹۹ درصدی دست‌یافته‌اند و تنها در میزان تفاوت اهمیت این ساختار در رشد و توسعه گردشگری در این سه گروه دیده می‌شود که مسئله‌ای کاملاً منطقی به نظر می‌رسد کـه بیشـترین میزان اهمیت این ساختار از دیدگاه جامعه گردشگران است که از منظر آن‌ها عوامل اجتماعی و فرهنگی مسئله‌ای بسیار مهم در مراجعه آن‌هـا به این شهرستان و یا نقاط دیگر است و کمترین میزان اهمیت را قشر مردم محلی به خود اختصاص داده‌اند که از منظر آن‌ها ساختارهای دیگر شهری در جذب گردشگر مهم‌تر بوده‌اند نه این ساختار به همین منظور برای رسیدن به هدف فرضیه حاضر که بررسی اثرگذاری این ساختار بر روی رشد و توسعه گردشگری است ابتدا از آزمون سنجش ارتباط اسپیرمن در ادامه استفاده می‌نماییم.

جدول۹- آزمون آماری اسپیرمن جهت سنجش میزان اثرگذاری ساختار اجتماعی و فرهنگی بر روی رشد و توسعه گردشگری شهرستان گلوگاه

ردیف	متغیر مستقل	متغیر وابسته	آماره اسپیرمن	سطح معناداری
۱	رشد و توسعه گردشگر	ساختار اجتماعی- فرهنگی (جامعه گردشگران)	۰/۳۵۶	۰/۰۱۲**
۲		ساختار اجتماعی- فرهنگی (جامعه خانوار)	۰/۳۸۹	۰/۰۰۶*
۳		ساختار اجتماعی- فرهنگی (جامعه مسئولان)	۰/۲۵۹	۰/۰۵۰**

سطح معناداری تا۹۹٪ (*) سطح معناداری تا ۹۵٪ (**) عدم معناداری (**NS**)

با توجه به جدول بالا که به سنجش اثرگذاری ساختارهای اجتماعی- فرهنگی موجود در شهرستان گلوگاه در راستایی رشد و توسعه گردشگری گرفته‌شده است با توجه به نتایج این آزمون که به سنجش این ارتباط پرداخته‌شده در سطح معناداری می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که از تنها از منظر مردم محلی این شهرستان ساختار اجتماعی و فرهنگی آن‌ها توانسته تا سطح ۹۹ درصد موفق در امر رشد و توسعه گردشـگری عمـل نمایید و از منظر دو گروه دیگر یعنی مسئولین و گردشگران این میزان اثرگذاری تا سطح ۹۵ درصد بوده است که از منظر این دو گروه نیازمند فرهنگ‌سازی و بالا بردن ویژگی‌های اجتماعی شهرستان در راستایی جلب رضایت گردشگران است بخصوص از منظر گروه مسـئولین کـه در آخرین نقطه معناداری ۹۵ درصدی قرارگرفته است و از منظر این گروه عوامل فرهنگی و نحوه برخورد با گردشگران خود عامل بازدارنده‌ای در جذب گردشگری محسوب می‌شود به همین منظور نیازمند برنامه‌ریزی‌های کارآمد در این راستا از دیدگاه آن‌ها دیده می‌شود به همین منظور با توجه به مشخص شدن اثرگذاری این ساختار بر روی گردشگری این شهرستان برای حل مسئله که میزان اثرگذاری و نحوه اثرگذاری سـاختار اجتماعی – فرهنگی بر روی رشد و توسعه گردشگری شهرستان به چه گونه بوده است که آیا این اثرگذاری در راستایی توسعه بود و یا عـاملی بازدارند محسوب می‌شود در ادامه برای پاسخ به این مسئله از مدل آماری رگرسیون خطی استفاده می‌نماییم که نتایج آن را می‌توان در جـدول و نمودار ذیل مشاهده نمود.

جدول۱۰- مدل خلاصه‌شده و پارامترهای برآورد شده جهت ترسیم ارتباط ساختار اجتماعی- فرهنگی شهرستان گلوگاه با رشد و توسعه گردشگری این شهرستان

معادله	متغیر وابسته	متغیر مستقل	مدل خلاصه‌شده					برآورد پارامترها	
			رگرسیون مربع	ضریب آنوا	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	سطح معناداری	ثابت	متغیر
رگرسیون خطی	رشد و توسعه گردشگر	ساختار اجتماعی- فرهنگی (جامعه گردشگران)	۰/۰۵۹	۵/۳۶	۱	۱۰۰	۰/۰۲۳**	۱/۴۸۵	۰/۲۹۱
		ساختار اجتماعی- فرهنگی (جامعه خانوار)	۰/۶۰۰	۱۲۷/۳۸	۱	۳۷۱	۰/۰۰۰*	۰/۸۴۳	۰/۸۵۶
		ساختار اجتماعی- فرهنگی (جامعه مسئولان)	۰/۰۴۴	۳/۸۷۷	۱	۳۰	۰/۰۴۶*	۰/۹۹۰	۰/۲۹۴

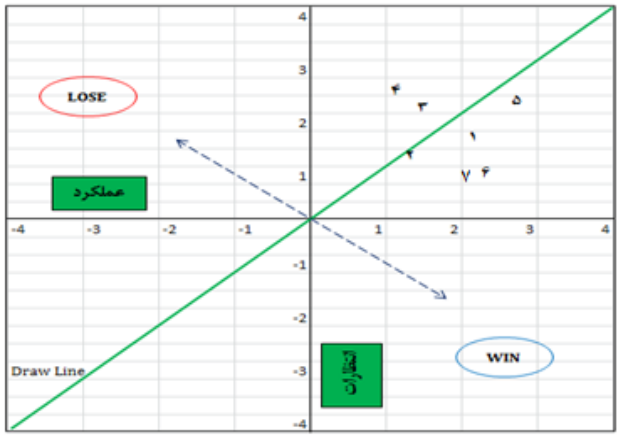
[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-11]
[DOR: 20.1001.1.23225602.1398.7.28.7.9]

با توجه به جدول بالا که از طریق مدل رگرسیون خطی به سنجش نحوه ارتباط ساختار اجتماعی - فرهنگی با رشد و توسعه گردشگری شهرستان گلوگاه را از سه دیدگاه مختلف می‌سنجد با توجه به ارقام خروجی حاصله از این مدل می‌توان این‌گونه استدلال نمود که این ارتباط به‌صورت مستقیم بوده و ساختار اجتماعی - فرهنگی به‌صورت مستقیم بر رشد و توسعه گردشگری از منظر هر سه گروه تأثیرگذار بوده است اما میزان این اثرگذاری کاملاً متفاوت بوده است به‌گونه‌ای که در دو گروه تا سطح ۹۵ درصد اثرگذار و یک گروه تا سطح ۹۹ درصد اثرگذار بوده است که این امر را در برآورد پارامترهای نهایی هم می‌توان مشاهده نمود. در نهایت با توجه به خروجی‌های حاصله از آزمون‌های آماری گرفته‌شده در ارتباط با فرضیه دوم پژوهش می‌توان این‌گونه بیان نمود که از منظر هر سه دیدگاه موردمطالعه ساختار اجتماعی و فرهنگی توانسته در رشد و توسعه گردشگری شهرستان گلوگاه دخیل باشد ولی این میزان دخالت متفاوت بوده است که به تفاوت دیدگاه و ذهنیت آن‌ها بستگی دارد.

به‌منظور محاسبه سطوح برآورده شدن انتظارات گردشگران و مردم محلی از توسعه گردشگری در مؤلفه بعد اجتماعی و فرهنگی از زیر مؤلفه‌های نظیر (ارتقا سطح استاندارد زندگی، بهبود وضع جاده‌ها، خیابان‌ها و خدمات عمومی، ایجاد و توسعه امکانات تفریحی، افزایش سطح آگاهی و دانش مردم، افزایش ازدحام و شلوغی، کاهش صمیمیت خانوادگی و اجتماعی و ایجاد مشکلات فرهنگی برای جامعه میزبان) ابتدا میانگین هریک از مؤلفه‌ها در دو قسمت انتظارات و عملکرد محاسبه‌شده و سپس مقایسه میانگین انتظارات و عملکرد برای مؤلفه‌های بُعد اجتماعی و فرهنگی گویای آن است که تفاوت میانگین‌ها برای آیتم‌های "بهبود وضع جاده‌ها و خیابان هاوخدمات عمومی و ایجاد، توسعه امکانات تفریحی و افزایش سطح آگاهی و دانش مردم" منفی است و عملکرد این شهر در برآورده کردن این انتظارات بسیار پایین بوده است. اما در ارتباط با آیتم‌های "ارتقا سطح استاندارد زندگی، افزایش سطح آگاهی و دانش مردم، افزایش ازدحام و شلوغی، کاهش صمیمیت خانوادگی و اجتماعی و ایجاد مشکلات فرهنگی برای جامعه میزبان" این شهر نیز عملکرد قابل قبولی دارند. همچنین بالاترین سطح رضایت مربوط به کاهش صمیمیت خانوادگی و اجتماعی و کمترین سطح رضایت مربوط به ایجاد و توسعه امکانات تفریحی است.

جدول ۱۱- انتظارات، عملکرد و سطح رضایت از مؤلفه‌های اجتماعی - فرهنگی

ردیف	مؤلفه‌های اجتماعی – فرهنگی	تفاوت میانگین	عملکرد	انتظارات
		عملکرد- انتظارات	میانگین	میانگین
۱	ارتقا سطح استاندارد زندگی	۰/۵	۲/۲۵	۱/۷۵
۲	بهبود وضع جاده‌ها و خیابان‌ها و خدمات عمومی	-۰/۰۱	۱/۳۳	۱/۳۴
۳	ایجاد و توسعه امکانات تفریحی	-۰/۷۴	۱/۴۷	۲/۲۱
۴	افزایش سطح آگاهی و دانش مردم	-۱/۴۲	۱/۲۲	۲/۶۴
۵	افزایش ازدحام و شلوغی	۰/۵۳	۲/۷۷	۲/۲۴
۶	کاهش صمیمیت خانوادگی‌واجتماعی	۱/۳۳	۲/۳۳	۱/۰
۷	ایجاد مشکلات فرهنگی برای جامعه میزبان	۱/۹۲	۲/۸۴	۰/۹۲

تصویر ۳- نمودار انتظارات/عملکرد از مؤلفه‌های اجتماعی- فرهنگی

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-11]
[DOR: 20.1001.1.22225602.1398.7.28.7.9]

مطابق ماتریس بالا، ایجاد و توسعه امکانات تفریحی و افزایش سطح آگاهی و دانش مردم بر روی سناریوی (Lose) قرار دارند، به عبارتی انتظارات گردشگران و شهروندان در این زمینه برآورده نشده است. اما ارتقا سطح استاندارد زندگی، بهبود وضع جاده‌ها و خیابان‌ها و خدمات عمومی، افزایش ازدحام و شلوغی، کاهش صمیمیت خانوادگی‌واجتماعی و ایجاد مشکلات فرهنگی برای جامعه میزبان بر روی سناریوی (Win) قرارگرفته‌اند. که نشان می‌دهد انتظارات گردشگران و شهروندان این شهر در این زمینه برآورده شده است.

نتیجه‌گیری

نتیجه به‌دست‌آمده از بررسی آماری فرضیه ابتدای پژوهش بدین‌صورت است که ابتدا در آزمون کلموگرفت با توجه به سطح معناداری اختصاص‌یافته به هریک از زیر مؤلفه‌های بخش ساختار اقتصادی تأثیرگذار بر روی رشد و توسعه گردشگری شهرستان گلوگاه با در نظر گرفتن مقدار آماره آزمون اختصاص‌یافته به هر زیرمولفه می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که با توجه به مقدار معناداری مقدار ۰/۰۰۰ نشان از رد فرض صفر دارد. یعنی دلیلی برای تأیید این فرضیه که "نمونه موردنظر از توزیع نرمال برخوردار است"، وجود ندارد. به عبارتی توزیع این نمونه، نرمال نیست. و بین داده‌ها در بین این آزمون توزیع متفاوت وجود دارد به عبارت کلی: نظرات افراد در پاسخ‌گویی به بخش‌های مرتبط به این جدول متفاوت بوده است و برای بررسی تأثیر ساختار اقتصادی در رشد و توسعه پایدار گردشگری شهری ازنظر جامعه میزبان، از آزمون Tتک نمونه‌ای استفاده‌شده است که میانگین واقعی به‌دست‌آمده (۱۸.۳۰)، از میانگین مفروض (۱۸) بالاتر بوده است که نشان از اثرگذاری اثرات ساختار اقتصادی در رشد و توسعه پایدار گردشگری شهری می‌دهد و سپس از همان‌طور که در فصل چهارم در بخش فرضیه ابتدای پژوهش مشاهده می‌نمایید از آزمون اسپیرمن برای سنجش اثرگذاری ساختار اقتصادی بر روی توسعه گردشگری شهرستان گلوگاه استفاده نموده‌ایم که با توجه به خروجی حاصله و تحلیل‌های انجام‌گرفته از این آزمون می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که از منظر هر سه گروه ساختار اقتصادی این شهرستان توانسته در رشد و توسعه گردشگری این شهرستان موفق عمل نماید به‌گونه‌ای که این میزان موفقیت را می‌توان در سطح معناداری ۹۹ درصدی حاصله از دیدگاه هر سه گروه در این آزمون که بیان‌گر موفقیت بالای آن در توسعه گردشگری است می‌توان مشاهده نمود و برای مشخص شدن نوع رابطه از مدل رگرسیون خطی استفاده نموده‌ایم که نتیجه حاصل از این مدل این‌گونه است که ساختار اقتصادی به‌صورت مستقیم بر رشد و توسعه گردشگری از منظر هر سه گروه تأثیرگذار بوده است که این امر را در برآورد پارامترهای نهایی این مدل می‌توان مشاهده نمود و برای مشخص شدن انتظارات آن‌ها از اثرگذاری ساختار اقتصادی همان‌طور که پیش‌تر در فصل گذشته بیان نموده‌ایم از مدل HOLSAT استفاده نموده‌ایم که از خروجی حاصله از این مدل می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که ویژگی‌های اقتصادی شهر در بخش گردشگری توانسته‌اند انتظارات مردم محلی و گردشگران را برآورده و رضایت آن‌ها را جلب نماید درنهایت با توجه به نتایج حاصل آزمون‌های متعدد آماری و مدل‌های مورداستفاده که از جامعه میزبان و میهمان فرضیه به نظر می‌رسد ساختار اقتصادی موجود می‌تواند منجر به توسعه گردشگری شهری پایدار شود، تائید می‌شود و برای سنجش فرضیه دوم پژوهش هم همانند فرضیه ابتدای پژوهش از شاخص‌های تنوع استفاده نموده‌ایم که نتایج بیانگر این مسئله است که قابلیت‌های اجتماعی – فرهنگی موجود برای رشد و توسعه گردشگری در شهرستان از منظر افراد نمونه از طریق آزمون نا پارامتریک فریدمن جهت همگون نمودن نتایج آزمون کای‌اسکوئر و به دست آوردن یک سطح معناداری در سه گروه موردسنجش استفاده نموده‌ایم که نتایج حاصل از این آزمون آماری حاکی از این مسئله است که از دیدگاه سه گروه به‌طورکلی این عوامل کارآمد قلمداد گردیده و برای حل این مسئله که آیا ساختار اجتماعی و فرهنگی توانسته است موجبات توسعه و رشد گردشگری را در این شهرستان فراهم آورد از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده نموده‌ایم که میانگین به‌دست‌آمده یعنی (۲۱.۴۵) از میانه مفروض یعنی (۲۱) بالاتر بوده است که نشان از اثرگذاری ساختارهای اجتماعی، فرهنگی در رشد و توسعه پایدار گردشگری شهری می‌دهد و سپس از همان‌طور که در فصل چهارم در بخش فرضیه دوم پژوهش مشاهده می‌نمایید از آزمون اسپیرمن برای سنجش اثرگذاری ساختار اجتماعی – فرهنگی بر روی توسعه گردشگری شهرستان گلوگاه استفاده نموده‌ایم که با توجه به خروجی حاصله و تحلیل‌های انجام‌گرفته از این آزمون می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که تنها از منظر مردم محلی این شهرستان ساختار اجتماعی و فرهنگی آن‌ها توانسته تا سطح ۹۹ درصد موفق در امر رشد و توسعه گردشگری عمل نمایید و از منظر دو گروه دیگر یعنی مسئولین و گردشگران این میزان اثرگذاری تا سطح ۹۵ درصد بوده است که از منظر این دو گروه نیازمند فرهنگ‌سازی و بالا بردن ویژگی‌های اجتماعی شهرستان در راستایی جلب رضایت گردشگران است بخصوص از منظر گروه مسئولین که در آخرین نقطه معناداری ۹۵ درصدی قرارگرفته است و از منظر این گروه عوامل فرهنگی و نحوه برخورد با گردشگران خود عامل بازدارنده‌ای در جذب گردشگری محسوب می‌شود به همین منظور نیازمند برنامه‌ریزی‌های کارآمد در این راستا از دیدگاه آن‌ها دیده می‌شود و برای مشخص شدن نوع رابطه از مدل رگرسیون خطی استفاده نموده‌ایم که نتیجه حاصل از این مدل این‌گونه است که ساختار اجتماعی و فرهنگی به‌صورت مستقیم بر رشد و توسعه گردشگری از منظر هر سه گروه تأثیرگذار بوده است که این امر را در برآورد پارامترهای نهایی این مدل در یافته‌های پژوهش می‌توان مشاهده نمود و برای مشخص شدن انتظارات آن‌ها از

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-11]
[DOR: 20.1001.1.23225602.1398.7.28.7.9]

اثرگذاری ساختار اقتصادی همان‌طور که پیش‌تر در فصل گذشته بیان نموده‌ایم از مدل HOLSAT استفاده نموده‌ایم که از خروجی حاصله از این مدل می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که مطابق ماتریس حاصله از این مدل، ایجاد و توسعه امکانات تفریحی و افزایش سطح آگاهی و دانش مردم بر روی سناریوی (Lose) قرار دارند، به عبارتی انتظارات گردشگران و شهروندان در این زمینه برآورده نشده است. اما ارتقا سطح استاندارد زندگی، بهبود وضع جاده‌ها و خیابان‌ها و خدمات عمومی، افزایش ازدحام و شلوغی، کاهش صمیمیت خانوادگی‌واجتماعی و ایجاد مشکلات فرهنگی برای جامعه میزبان بر روی سناریوی (Win) قرارگرفته‌اند که نشان می‌دهد انتظارات گردشگران و شهروندان این شهر در این زمینه برآورده شده است در انتها با توجه به نتایج حاصل آزمون‌های متعدد آماری و مدل‌های مورداستفاده که از جامعه میزبان و میهمان فرضیه به نظر می‌رسد ساختار اجتماعی – فرهنگی موجود می‌تواند منجر به توسعه گردشگری شهری پایدار شود، تأیید می‌شود.

فهرست منابع

1. Akbari, Majid, Kazemi, Shahin and Jaghuri, Masoumeh (2014). Strategic planning of tourism development using the SOAR technique (Shosh city). Strategic Development of Tourism of the Islamic Republic of Iran. (In Persian)
2. Azizi, Fatemeh, Zahedi, Shams Sadat (2014), Identification and Evaluation of Barriers to Health Tourism Development in Yazd Province, Health Information Management Volume 12, Issue 6, 1394 (Issue 46): 799-806.
3. Bellini, Nicola, Frank M. Go, Cecilia Pasquinelli (2016), Urban Tourism and City Development: Notes for an Integrated Policy Agenda, Tourism in the City_, pp 333-339.
4. Hajloo, Zahra, (2012), Thesis for the degrees of masters degree, degree in geography and tourism programming under the name of flowering in the city of Mahallat Islamic Azad university, Tehran center. (In Persian)
5. Hadiani, Zohreh, Ahad Nezhad Daroushti Mohsen, Kazemi, Shamsollah, (2010), strategic planning of tourism development, based on case study of Shiraz. journal of Geography and environmental studies, p.23-30. (In Persian)
6. Heidari, Zahra (2012), Thesis for a masters degree in Geography and rural planning, under the title of local community participation in agricultural tourism planning (case study : rural areas in centeral district of Tonekabon, Tehran university, callege of Geography. (In Persian)
7. Heydari Vakil, Sarban (1395), A Study of the Relationship between Tourism and Social Identity of the Rural Youth of Ardabil, Case Study: Sardabeh Districts, Journal of Tourism Planning and Development, Vol. 5, No. 19, Winter 1959, p. 130-152.
8. Khaje Nabi, Fahimeh: (2016), Analysis of social cultural in urban tourism development (case study: Geography city), p.h.D in Geography and urban planning Islamic Azad university, Semnan Branch. (In Persian)
9. Kazemi, Mehdi (2011), Analysis of Perceptions of Citizens of Zahedani in the Development of Chabahar Tourism. Geography and Development Magazine, No. 12, p. 30. (In Persian)
10. Pouyan, Shahabian (2011), Investigating the Role and Effects of Urban Tourism on Sustainable City Development, with an Emphasis on Perception of Residents, Arman-e-Shahr Architecture and Urban Planning: Autumn & Winter 2011, Volume 4, Issue 7, pp. 121 to p. 132. (In Persian)
11. Soltani, Bahram. (2009), stable tourism development, journal of tourism management, No 16. Pp23-30. (In Persian)
12. Shatrian, Mohsen, Vafaee, Abouzar (2014). The role of tourism in stable urban development first national conference on Geography, tourism and natural resources. (In Persian)
13. Salehei, S., Aflaki, Z., Mousazadeh, H., & Zangiabadi, Z. (2016). An assessment of Geo-Sites Using Fasilous and Nicholas Method(Case Study: Villages of Chahardangeh, City of Sari). Journal of Rural Research, 7(2), 300-315. (In Persian)
14. Taghavi, Masoud, Safar abadi, Azam (2011), The Rol of urban management in achieving stable development of urban tourism (A case study of Kermanshah city) Geography studies in Arid regons , No 4, p.40. (In Persian)
15. Wise, Nicholas (2016), Outlining triple bottom line contexts in urban tourism regeneration, Cities, Volume 53, April 2016, Pages 30–34.

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-11]
[DOR: 20.1001.1.22225602.1398.7.28.7.9]

16. Zarabi, Asghar. Islami, parikhani, sedighe(2010). socio economic, cultural and environmental impact assessment of tourism development (case study: Meshkin city, human Geography research No.75.pp32-46. (In Persian)

17. Varesi, Hamid Reza, Mousavi, Seyed Ali, Gholami Bazaragh, Younes (2011), An Analysis of Tourism Status of Noorabad Mamsani (With an Emphasis on Ecotourism), Journal of Geography: Summer 2011, Volume 26, Number 2 ,101. (In Persian)

18. Mahdavi, Davood (2010). Assessing the Sustainability of Rural Tourism Development in Iran (Cultural Historical Village of Iran). PhD Thesis. Tarbiat Modares University. (In Persian)

19. Farahani, Masoumeh Sarbandi, Behzadfar, Mostafa, Abbaszadegan, Mostafa, Alvandi Pour, Nina (2013), Environmental qualities of behavioral environment in green spaces and open spaces, Urban structure and urban studies, Volume 2, Number 5, Spring 1393, p. 101-115. (In Persian)

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-11]

[DOR: 20.1001.1.23225602.1398.7.28.7.9]